

Az európai romantika

A romantika fő jellemzői

A német romantika

Kleist: Kohlhaas Mihály

Hölderlin és Heine

Az angol romantika

Wordsworth és Coleridge

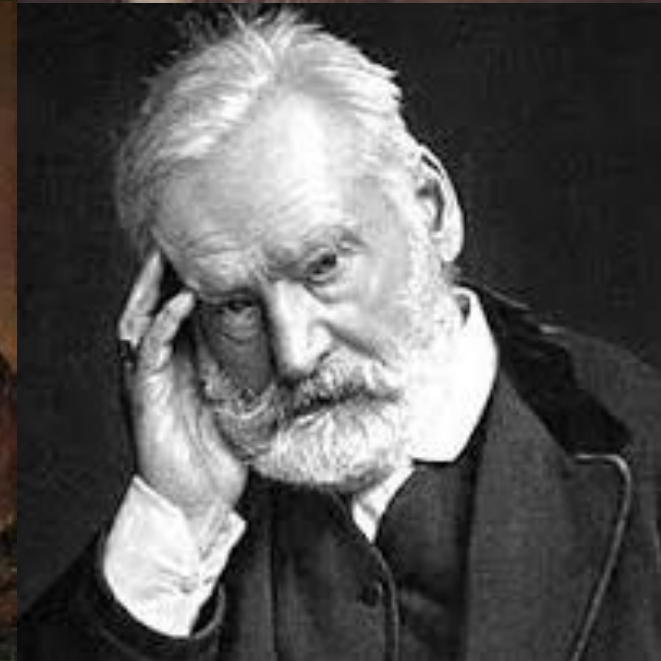
Byron, Shelley és Keats

Történelmi regény, krimi, rémtörténet

A francia romantika: Victor Hugo

Romantika Kelet-Európában

Puskin: Anyegin

Néhány jellemzője

- A romantika a 19. század első felének **korstílusa, amely a személyiség érzelmeit állítja a középpontba.** Képviselői a világot élő egységnek tekintik, és teljes intenzitással akarnak átélni mindent: a szerelmet, a barátságot, a természet szépségeit...
- A személyiség középpontba állítása szabja meg esztétikáját. **Elutasítja a szabályokat, a művész és a művészet szabadságát hirdeti**
- Új mintákat fedez fel: a klasszikus ókor helyett **a középkor és a népköltészet felé fordul**

- Stílusjegyei is az áradó érzelmeket érzékeltetik:
 - A fantázia fontosságáról árulkodik a **festőiség**, a hangulatteremtést szolgálja a **zeneiség**. **Monumentális képek nagyszabású ellentétek, túlzások** jelzik a lélek gazdagságát
 - **Az irodalomban a pátoszt alakító stíluseszközök** jellemzik: hosszú mondat, kérdés, felkiáltás, halmozás, ellentétek stb.
 - A személyiség kultuszából fakad, hogy a romantika **mindent átlírizál**, s új, kevert műfajokat teremt: drámai költemény, verses regény

Romantika a társművészetekben

- **Vezető művészete a zene volt.** Híres zeneszerzők: Schubert, Mahler, Strauss, Berlioz, Weber, Chopin, Schumann, Verdi, Wagner, Csajkovszkij, Brahms, Erkel Ferenc, Liszt Ferenc
- A **festészetben** a francia Géricault és Delacroix (fent: 1830. július 28., avagy a Szabadság vezeti a népet című műve), valamint a német Caspar David Friedrich a legismertebb képviselői (Lent: Kalandvágy)
- Az **építészetben** nincs egységes romantikus stílus, de jellemző rá a historizálás, a történelmi stílusok utánzása, kivált a gótikáé

Romantika az irodalomban

- A romantikát a felvilágosodás egyik stílusirányzata, a **szenimentalizmus készíti elő**, hiszen már az is az érzelmek kultuszát hirdeti
- Az irányzat Angliában és Németországban a legerősebb, ezért itt jelenik meg először a romantika. Franciaországban, ahol igen nagy hagyománya van a klasszicizmusnak, csak 1830-ban következik be a fordulat
- **A romantika korában születik meg a világirodalom fogalma** (magát a szót Goethe használja először: „*Weltliteratur*”), s a kis európai nemzetek is csatlakoznak hozzá
- Náluk nemcsak a személyiség szabadságáért száll síkra az irodalom, hanem a **nemzeti függetlenségért** is. Ekkor formálódik ki a nemzeti tudat, s a nyelvújítás eredményeként az egységes köznyelv és irodalmi nyelv

A német romantika

- A német romantikát az 1770-es évek szentimentalista mozgalma, a **Sturm und Drang** készíti elő. Együtt él a klasszikával, képviselői Goethe kortársai
- Az irodalmi változásokat a személyiséget centrumba helyező filozófia ösztönzi, a tanulságot Friedrich Schlegel és a népköltészet apostola, Herder vonja le az irodalom számára
- Három csoportot tarunk számon:
 - **A korai romantika a Jénai Egyetemen jön létre.** Ide tartoznak az elméletalkotó Schlegel-fivérek, a költő Ludwig Tieck. Legnagyobb alakja: **Novalis**

- **A nagyromantikát két csoportosulás képviseli:**

1. A heidelbergi:

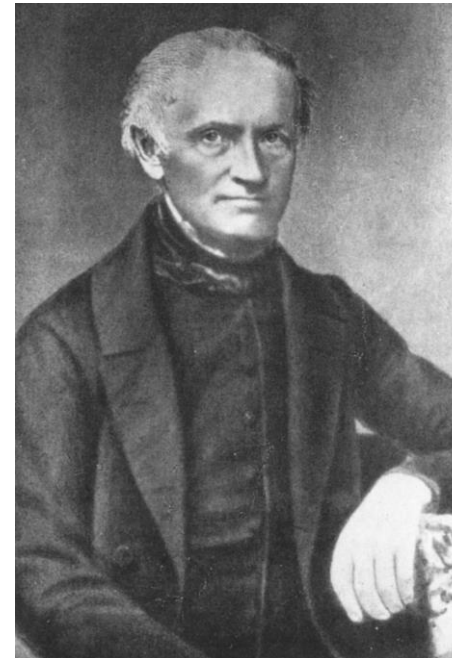
- Brentanoval és Achim von Arnimmel, akik a német népdalkincset gyűjtik össze (A fiú csodakürtje)
- a Grimm-testvérekkel, akik a népmesekincset adják ki
- valamint Joseph von Eichendorff-fal

2. A berlini

- Az emberi lélek titkait megjelenítő E. T. A. Hoffmann-nal
- A Schlemil Péter különös történetét megalkotó Adalbert von Chamissoval
- **Kleist, Hölderlin és Heine magányos óriásként csoportokon kívül állnak**

Novalis, Hoffmann Eichendorff, Chamisso

- **Novalis** (balra fent) verseket és regénytöredéket ír (Heinrich von Ofterdingen), melynek kék virága a romantika jelképe lesz
- **E. T. A. Hoffmann** alkotja meg a romantikus Doppelgänger (hasonmás) figuráját, aki kettős életet él, egy polgárit s egy művészt (Az arany virágcserep, Gluck Lovag)
- **Eichendorff** (balra lent) a hangulatlíra mestere, a táj nála lelkiállapot. Érdekes regénye az Egy mihaszna életéből
- **Chamisso** főműve a Peter Schlemil csodálatos története, ahol a hős eladja árnyékát az ördögnek. A kisregény az otthontalanságról szól

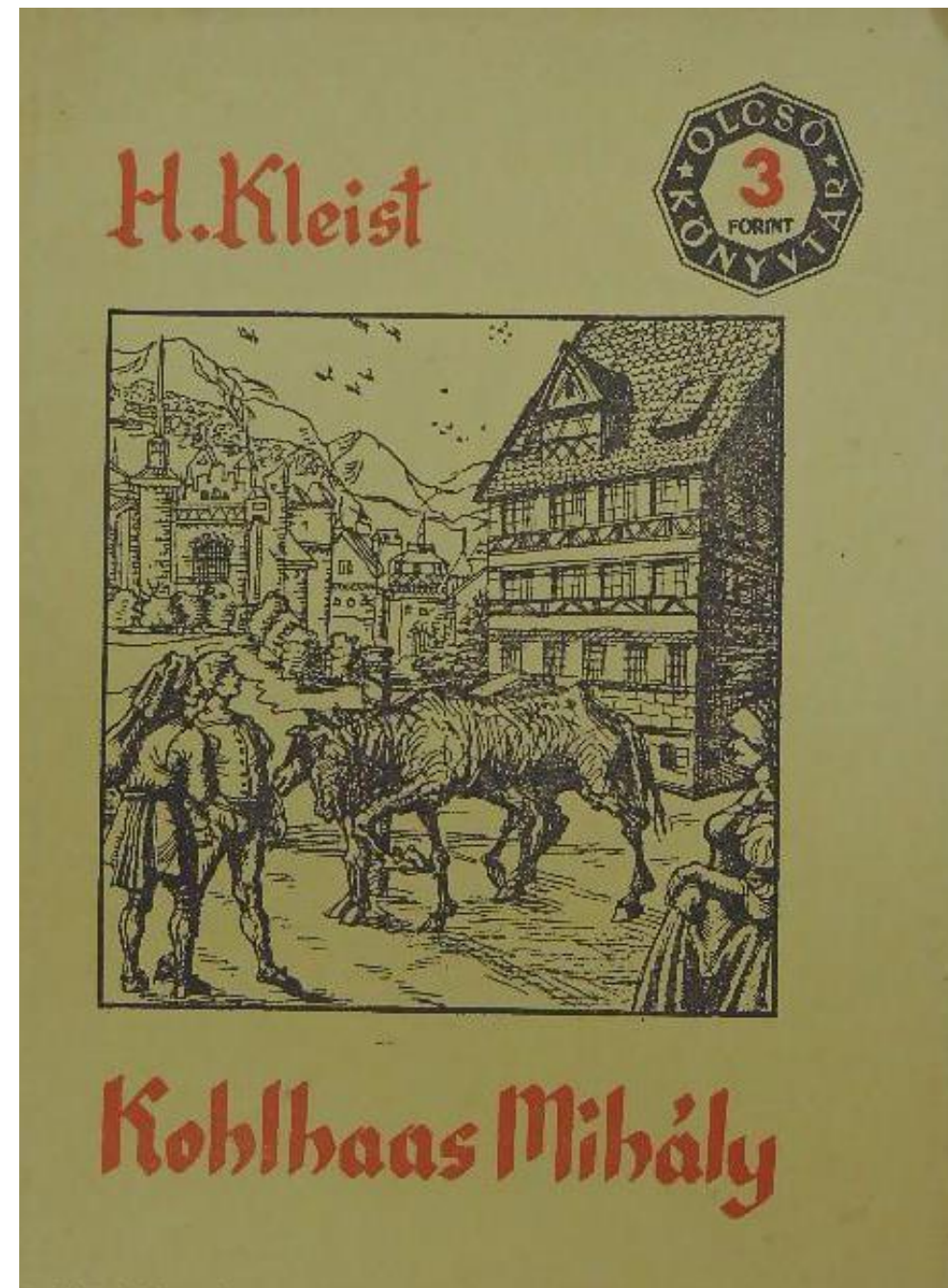

Heinrich von Kleist

- Kleist (1777-1811) porosz katonacsaládból származik. Az Odera melletti Frankfurtban született, ahol jogot és filozófiát tanult. Ezt szenvedéssel teli vándorévek követték. Végül öngyilkosságot követett el
- A nagy német drámaírók közé tartozik. Lélektani realizmusával a modern dráma előkészítője
- Világképe tragikus. Úgy látta, az ember irracionális erők játékszere. A valóság félreismerése idézi elő a tragikus szituációt és a hősök bukását, akik csak ezt követően ismerik fel tévedésüket. Erről szól a **Homburg hercege**, aki a választófejedelem parancsát megszegve száll harcba, s bár győz, a fejedelem halálra ítéli. Csak akkor menekül meg, amikor elismeri: igazságos az ítélet
- A legjobb német vígjátékok közé tartozik **Az eltört korsó**, amely Szophoklész Oidipusz királyára játszik rá

- Egy brandenburgi lókereskedőről szól a **Kohlhaas Mihály** című kisregény, aki „*aki a maga korában a legderekabb és legszörnyűbb emberek közé tartozott*”
- A főszereplőt Szászországban sérelem éri (két lovát elveszik). Először jogi úton akar elégtételt venni, de ráébred, hogy a nepotizmus és a korrupció miatt ez reménytelen. Ekkor törvénytelen útra lép, gyújtogatóvá, gyilkossá válik. Végül igazat adnak neki, de halálra ítélik
- Kohlhaas a **túlzásba vitt egyéni igazságérzet képviselője, igazi romantikus személyiség.** Sorsát tárgyiasan ábrázolja az író
- A mű feloldhatatlannak mutatja be az egyéni igazságérzet és a valóság konfliktusát

Hölderlin

- Friedrich Hölderlin (1770-1843) kispolgári családból származik. A Tübingeni Egyetemen teológiát tanult Hegel és Schelling iskolatársaként, majd házitanító lett. Így ismerte meg Frankfurt am Main-ban élete egyetlen szerelmét, tanítványainak édesanyját Susette von Gontard-t. Kapcsolatuk plátói volt. 1807-től elborult elmével élt egy tübingeni asztalosmesternél
- Hölderlin a német líra egyik legnagyobb alakja. Művészetének vannak klasszicista vonásai is, hiszen **aranykorként tekint Hellászra**. Úgy látja: a költő az, aki képes újraélni és ábrázolni az ott fellelhető harmóniát
- Ez az idill azonban csak lehetőségként van jelen műveiben, amelyek a valóság tragikumával szembesítik ezt. Erről szól lírai fejlődésregénye, a **Hüperion**, valamint a **Menon panasza Diotimáért** című mű, a világirodalom egyik legszebb elégiája

Az élet felén

*Sárga körtékkel és vad
rózsákkal omlik
a tóba a hegy;
óh drága hattyúk,
csókmámorosan
merül fejetek
a szentjózan vízbe.*

*Jaj nekem, hol kapok, ha
tél lesz, virágokat és
ragyogó napot
és földi árnyat?
Hidegen állnak
a néma falak, a szélben
zörög a szélkakas.*

(Fordította: Szabó Lőrinc)

- Híres verse, Az élet felén **létösszegző költemény**. Híven a romantikához töredékszerű és nyitott mű, az olvasó aktív közreműködését igényli
- **Szerkezetileg három részre tagolható**. Az első strófa természeti idill. A jelenből a jövőbe tekintő lírai én áll következő négy sor középpontjában, a tél fenyegetését a kérdő forma mellett kiemeli az indulatszó és halmozás is. Az utolsó három sor a harmadik egység: az ember alkotta tárgyi világ kellékei jelennek meg itt
- Az alkotás többféleképpen is értelmezhető. Talán **azt a sorsfordító élményt rögzíti, amikor az ember ráeszmél az élet mulandóságára**. Az első versszak a gyermekkor és az ifjúság önfeledt világát jelképezheti, a középső egységben az élet végességének tragikus felismerése fogalmazódik meg, az utolsó pedig azt sugallhatja, hogy nem dacolhatunk a részvétlenül suhanó idővel

Heinrich Heine (1797-1856)

Düsseldorfbán született zsidó kereskedőcsaládban. Bonnban, Berlinben, Göttingenben és Párizsban jogot tanul, de újságíró lesz. 1831-től Párizsban él, 1848-tól bénán, ágyhoz láncolva

Életművéből ironikus-szatirikus útirajzai és dalai emelkednek ki. Előbbiek hatottak Petőfire is, utóbbiak pedig igen népszerűek voltak, sokan szereztek hozzájuk zenét, Schuberttől Liszt Ferencig

Dalköltészete a német romantika utójátéka.

Jellemző módszere: a vers folyamán létrehoz egy romantikus szituációt, amelytől aztán eltávolít a befejezésben, ironikusan érzékeltetve, hogy ez nem valóság, hanem a képzelet játéka csupán

Két Heine-dal

Érzékelteti a romantikától való eltávolodást, a romantikus álmok illuzórikus voltát az itt látható két alkotás is

A mint egy virág olyan vagy azzal, hogy jelzi: a valóságban köddé foszlana a kedves szűzies tisztasága, azt csak a költészet őrizheti meg

A dal szárnyára veszlek pedig úgy, hogy kiderül: az első négy strófában felépített romantikus szituáció céltalan, hiszen csak arra szolgál, hogy tovább álmodjon a beszélő és a kedves

*Mint egy virág, olyan vagy,
oly tiszta, szép, szelíd.
Elnézek, és szívemhez
a bánat közelít.*

*Kezem véd könnyörögve,
meghallgat tán az ég:
ilyen maradj örökre,
ily kedves, tiszta, szép.*

*A dal szárnyára veszlek,
s elviszlek, kedvesem,
a Gangesz-parton a legszebb
ligetbe röpülsz velem.*

*Ott szelid holdsugárban
virágzó kert susog.
Rád, nővérünkre várnak
a lenge lótoszok.*

*Ibolyák enyelegnek halkán,
fenn csillag gyúl magosan.
Mese csordul a rózsák
ajkán,
rejtelmesen, illatosan.*

*A gazellák rád függesztve
szemüket, néznek komolyan,
és hallod, amint messze
morajlik a szent folyam.*

*Leheverünk a gyepre,
hol pálmák árnya ring,
s álmodjuk mindörökre
szerelmes álmaink.*

Az angol romantika

- Az angol **romantikus lírában két nemzedéket különböztetünk meg**
- Az elsőbe William Blake mellett William Wordsworth és Samuel Taylor Coleridge tartozik, akik **1798-**ban közös kötettel, a **Lírai balladákkal** lépnek föl, de a gyors áttörést követően lírájuk elhalványul
- A másodikat George Gordon Byron, Percy Bushe Shelley és John Keats képviseli, ők az 1810-es években írják műveik többségét
- Ekkor alkotja meg a **történelmi regény** műfaját Walter Scott
- Shelley hitvese Mary Shelley írja meg az első **rém-történetet** Frankenstein vagy a modern Prometheus címmel (1818)
- Mellettük még két regényíró érdemel figyelmet: Emily Bronte (Üvöltő szelek, 1847) és Charlotte Bronte (Jane Eyre)
- Új műfajok születnek az amerikai irodalomban is: Cooper az **indiánregény**, Poe a **krími** első nagy képviselője. Walt Whitman pedig a **szabadvers** mestere

Wordsworth (1770-1850) és Coleridge (1772-1834)

- Az első nemzedék képviselőt nevezik „**tavi költőknek**” is, ugyanis Közép-Anglia vadregényes tóvidékére vonultak vissza alkotni
- Legjelentősebb alkotásaikat a **Lírai balladák** tartalmazza, amely már műfajkeverésre utaló címével érzékelteti a romantikus fordulatot. A könyvben Wordsworth-t sok rövid, Coleridge-t néhány hosszabb szöveg képviseli
- Wordsworth tájleírásai és életképei a népdalokra emlékeztetnek; a hétköznapiakban mutatják meg a csodát. Ilyen verse pl. a **Táncoló tűzliliomok**, amelynek beszélője a csodálatos látványnak köszönhetően lélekben örökre gazdagabb lett
- Coleridge műveiben a fantasztikum uralkodik, ő a csodát mondja el hétköznapi módon. **Kubla kán** című verse egy csodálatos palota felépítéséről és egy abesszin lány énekéről szól. Töredékszerű látomás, amely nem könnyen értelmezhető; talán a képzelet világát jelképezi, ahol menedéket lelhetünk

Byron (1788-1824)

- Londonban született főnemesi családban. Cambridgeben tanult. Beutazta Európát. Részt vett a görög szabadságharcban, itt halt meg mocsárlázban
- Sok művet írt, rendkívül népszerű volt. Nagy hatású figurát teremt önmagából: **a világfájdalomtól és büntudattól sarkallt egoista lázadót**, aki a saját igényeit akarja kielégíteni, nem a társadalomét. A **byroni hős** előképe Milton Sátánja
- Hírnevét a **Childe Harold zarándokútja című elbeszélő költeménye** hozza meg. Élvezetektől megcsömörlött hőstét magáról mintázta
- A modern, meghasonlott ember lelkivilágát **Manfréd című drámai költeménye** mutatja be a legrészletesebben
- **Don Juan** című művével megteremti a **verses regény** műfaját, amelyet Puskin, Arany László követ majd

Shelley (1792-1822)

- Oxfordban tanult, de **Az ateizmus szükségességéről** című pamfletje miatt kizárták. Politikai röpiratait, botrányai miatt 1818-ban Itáliába ment, vitorlásbalesetben halt meg
- Shelley nem osztja barátja, Byron fatalizmusát, ő hisz abban, hogy az ember és a világ szebbé tehető
- Ez kap hangot **Mab királynő** című történetfilozófiai költeményében és drámai költeményében, **A megszabadított Prométheuszban**

- Leghíresebb műve **Az óda a nyugati szélhez** című pindaroszi óda, amely öt szonettből épül fel
- Témája: a történelem pusztításai után egy harmonikus kornak kell elérkeznie
- Ennek szimbóluma a nyugati szél, amely a pusztító és a teremtő energiákat egyaránt kifejezi
- E vers is igazolja Szerb Antal véleményét: „Shelley teremti meg a modern vers gazdag és nyugtalan szín- és rímpompáját”. Vagy Babitsét: „Shelley olyan szárnyalást produkál, amelyen emberi nyelven egyáltalán lehetséges”

Keats (1795-1821)

- Polgári családból származik, 1815-től Londonban felcserként dolgozik. Tüdőbaj viszi el
- **A görög szépségideál szerelmese volt.** Két nagyobb lélegzetű alkotása is ókori témájú: Endümion című elbeszélő költeménye és Hüperion című eposztöredéke hisz egy harmonikus világ eljöttében
- **Legjelentősebb művei ódái** (pl. Óda Psychéhez, Óda egy csalogányhoz, A melankóliáról, Az őszhöz)
- **Óda egy görög vázához** című alkotása az antik váza képeinek időtlen szépségét (gyönyörű táj, szerelmespár, áldozat, kisváros stb.) állítja szembe a való élet mulandóságával. A pátosz elégikus hangnemmel vegyül, hiszen a múltékony létezés szomorúságára sovány gyógyír, hogy a művészet valamit képes megőrizni belőle

Walter Scott

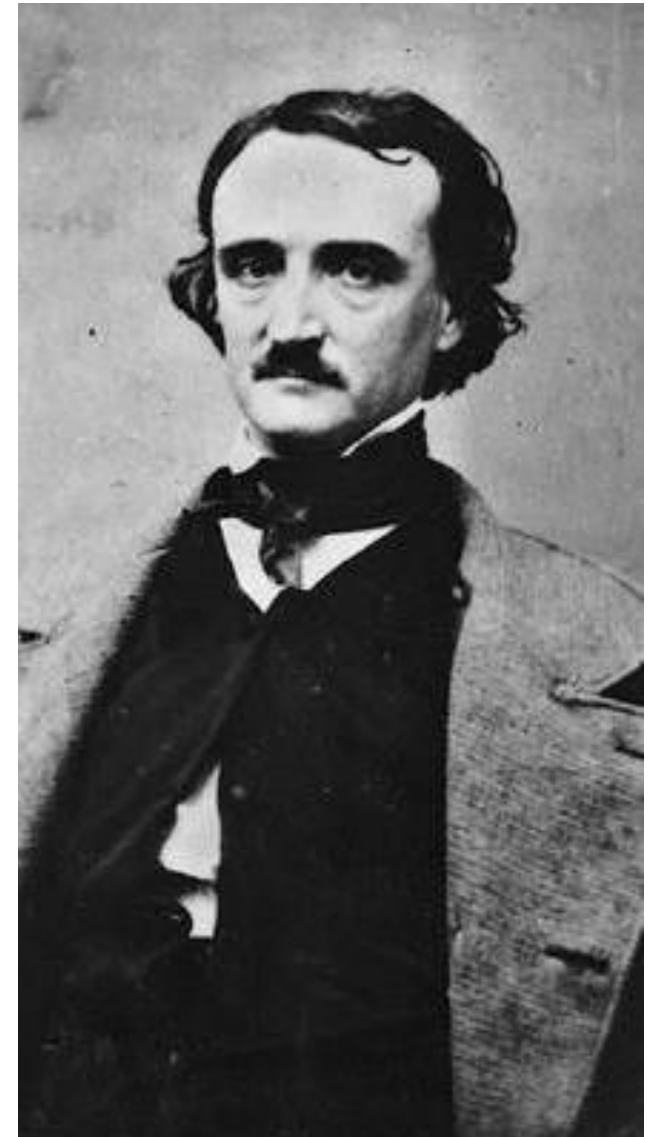
(1771-1832)

- Skót nemesi családból származott. Az Edinburgh-i Egyetemen jogot tanult, majd ügyvéd lett
- **A történelmi regény megteremtésével lesz világhírű, nagy hatású alkotóvá.** „*Shakespeare után ő az az angol író, aki legnagyobb hatással volt az egyetemes irodalomra*” - írja róla Szerb Antal
- Regényeinek középpontjában a szerelem áll, mögéje azonban hiteles történelmi háttérrel rajzol. Szenvedélyesen tanulmányozta a középkort
- Legismertebb regénye a **Waverley** és az **Ivanhoe** (1820). Utóbbi a 11. században, a normann hódítás időszakában játszódik. Központi alakjai a hős Ivanhoe lovag mellett a bájos Rowena és a szép Rebeka, de szerepel benne Oroszlánszívű Richárd király és a legendás Robin Hood is

Poe
(1809-1849)

- Az amerikai irodalmat képviselő Allen Edgar Poe Bostonban született, korán árva lett. Újságírással kereste kenyerét, önpusztító életet élt
- **Hátborzongató, misztikus történetei** a az emberi lélek mélyvilágát, pl. a bosszúvágyat (Egy hordó amontilladó), a klausztofóbiás borzongást (Az elsietett temetés) vagy a retteget állítják előtérbe (pl. A kút és az inga)
- Emellett **őt tekintjük a krimi megteremtőjének is.** **A Morgue utcai kettős gyilkosság** mutatja be a detektívek őseit, Dupint, aki hideg logikával lebbenti le a fátylat a rejtélyekről – itt egy orangután rémtettéről
- Lírikusként leghíresebb műve a **A holló**, amely egy holló fantasztikus látogatását meséli el egy bús szerelmes szobájában, akit a holló állandóan ismételt szavai az örület határára hajszolnak.

A francia romantika

- Franciaországban jóval erősebb volt a klasszicista hagyomány, mint másutt, ezért itt később jelentkezik a romantika. **Első nemzedékének képviselői a Napóleon-ellenes emigrációból kerülnek ki:** Madame de Staël (1766–1817), François-René de Chateaubriand (1768–1848)
- **A második nemzedék csak az 1820-as években lép színre,** mások mellett Victor Hugo (1802–1885), Alphonse de Lamartine (1790–1869), Pierre-Jean de Béranger (1780–1857), d. Alexandre Dumas (1802–1870), Eugène Sue (1804–1857), Théophile Gautier (1811–1872) képviseli. Némelyikük óriási népszerűsége tett szert, kivált A három testőr és a Monte Christo grófjának szerzőjét, Dumas-t olvasták sokan
- A második nemzedék fellépését Lamartine lírakötetétől, a **Költői elmélkedésektől** számítjuk, **az igazi áttörést az Hernani csatája hozza**

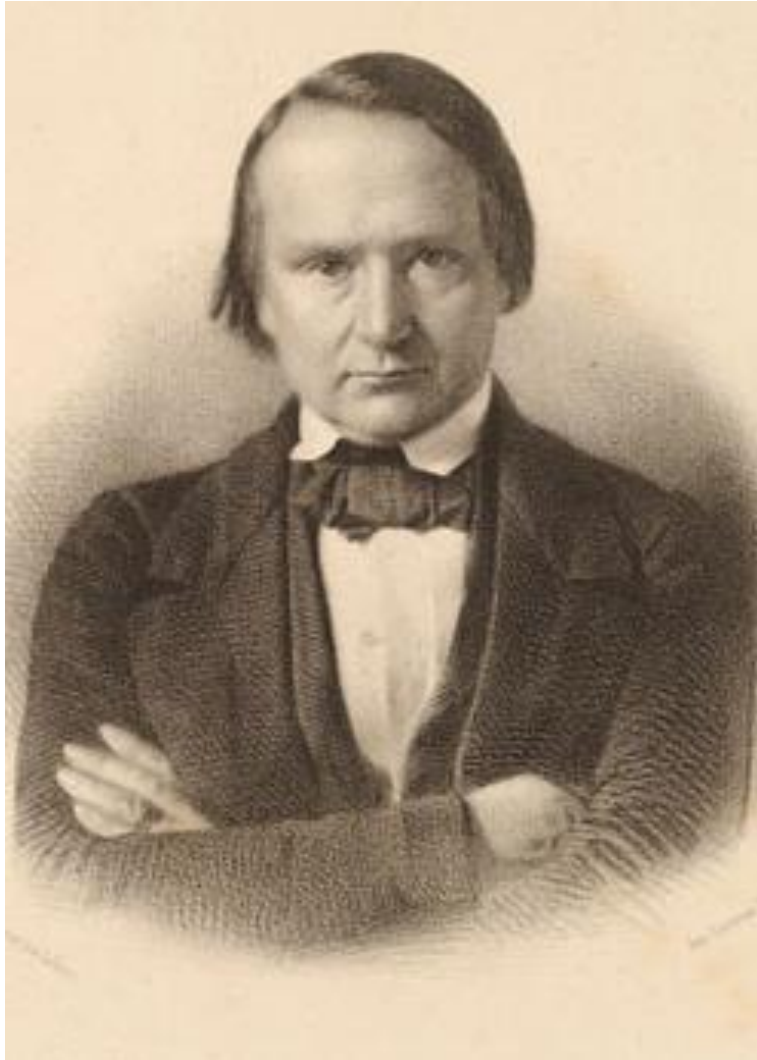
Szabadság a művészetben

- „Az Hernani csatájára” 1830 február 25-én kerül sor a párizsi Nemzeti Színházban. Victor Hugo romantikus drámájának bemutatóján ugyanis összecsapnak a romantika és a klasszicizmus hívei. Az előbbiek győznek, s rövidesen a kritika is elfogadja az új irányt
- A klasszicizmus szabályaival radikálisan szakító dráma rövidesen nyomtatásban is megjelenik. A romantika lényegét ennek az előszavában fogalmazza meg Victor Hugo:
**A romantika szabadság a művészetben,
szabadság a társadalomban**

Victor Hugo

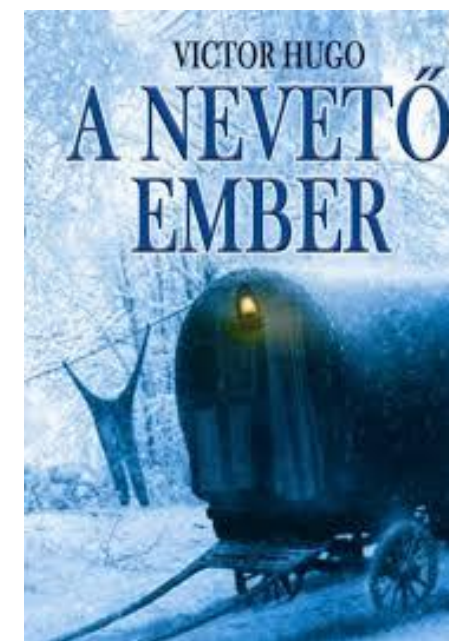
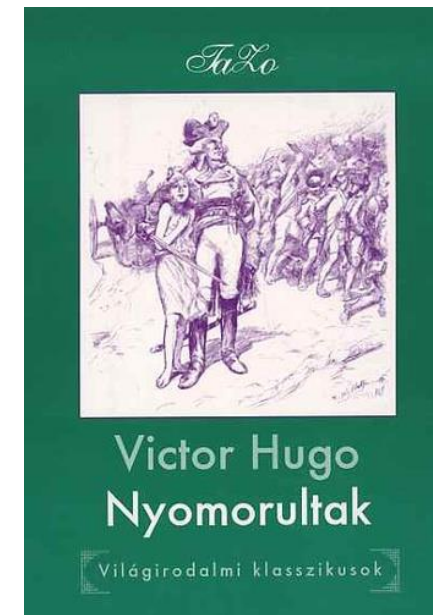
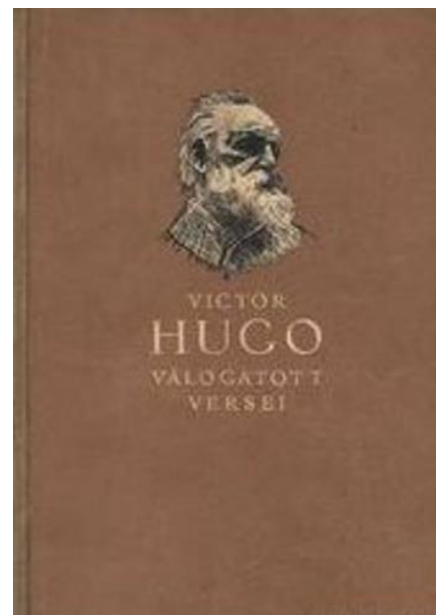
(1802-1885)

- Besançonban született, apja Napóleon tábornoka, de szülei 1814-ben elválnak, s édesanyjával él Párizsban.
- Rövidesen a liberális-demokrata ifjúság vezéralakja lesz (ld. Az Hernani csatáját). A köztársaság híve, ezért III. Napóleon trónra lépése után 18 évre száműzetésbe vonul az Angliához tartozó Jersey, majd Guernsey szigetére, ahonnan csak 1870-ben tér haza.
- Halála és temetése valóságos apoteózis, megdicsőülés. A párizsi Diadalív alatt ravatalozzák fel, és óriási tömeg kíséri a Pantheonba, ahová végakarátának megfelelően a szegények halottaskocsiján szállítják

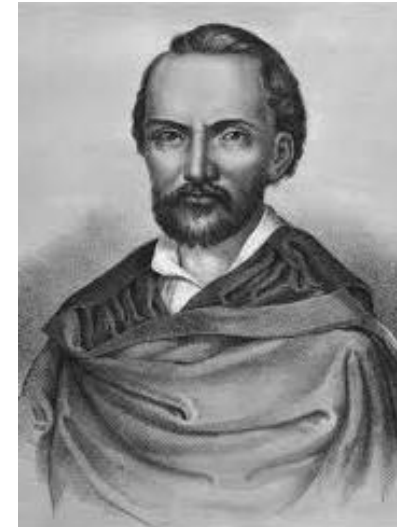
Hugo művészete

- Hugo mindhárom műnemben jelentőset alkotott. Ma regényíróként a legismertebb
- **A párizsi Notre Dame** című történelmi regény (1831) a 15. századi Párizsban játszódik, amelynek világát gazdag leírások mutatják be. Középpontjában Esmeralda és Quasimodo szomorú sorsa áll
- **A Nyomorultak** (1862) a napóleoni háborúkat követő nyugtalan évtizedekben játszódik, s széles körképet ad a 19. századi Franciaországról. Főhőse Jean, a szökött fegyenc, aki megjavul, és új személyazonosság alatt meggazdagszik

A romantika Kelet-Európában

- A polgári fejlődés megkésettsége és a nemzeti függetlenség hiánya jellemzi a legtöbb országot
- Náluk a romantika jegyében születik meg a modern nemzeti tudat, amelynek kialakításában döntő szerepet tölt be az irodalom
- **Jelentős alkotók (balról jobbra):** a lengyel Mickiewicz, a cseh Mácha, a szlovák Janko Král, az ukrán Sevcenko, a szlovén Preseren és a bolgár Botev

Adam Mickiewicz (1798-1855)

- A felosztott Lengyelország orosz területén született, férfikora nagy részét emigrációban töltötte, főleg Párizsban
- Verseket, elbeszélő költeményeket, eposzokat írt. Utóbbiak közül a **Pan Tadeusz** (1834) a lengyelek nemzeti eposzaként kötelező olvasmány Lengyelországban. 1989-ben Andrzej Wajda filmesítette meg
- A történet 1811-12-ben Soplicowo faluban játszódik. A lengyel nemesség életét mutatja be két ellenséges családot, valamint Pan Tadeusz és Zosia szerelmét állítva a középpontba

Orosz romantika

- Oroszország Nagy Péter cár (1672-1725) reformjainak köszönhetően kezd felzárkózni Európához. A cár reformjainak érdekében az írókat is támogatja
- Ennek köszönhető, hogy reneszánsz és barokk még nincs, de klasszicizmus, szentimentalizmus már van az orosz irodalomban, melynek első világirodalmi rangú képviselője Alekszandr Szergejevics Puskin (1799-1837)
- Puskin Moszkvában született főnemesi családban. Hamar hírnevet szerzett, nézetei miatt azonban hosszú időt töltött száműzetésben. Felesége Moszkva híres szépsége volt, az ő jó híréért vívott párbajban ölte meg egy emigráns kalandor

Puskin: Anyegin

- Puskin mindhárom műnemben alkotott, és döntő szerepe volt az orosz irodalmi nyelv létrejöttében. Versei, elbeszélő költeményei (pl. Ruszlán és Ludmilla), prózája (pl. kisregénye, a Pikk dáma), drámái (pl. Borisz Godunov) egyaránt fontosak. Legjelentősebb alkotása az Anyegin (1823-1831)
- Az Anyegin egy nemesifjúról szól, aki megcsömörlik a pétervári aranyifjak léha, könnyelmű életétől, ezért vidékre költözik a nagybátyjától örökölt birtokára. Itt barátságot köt az ifjú szomszéd földbirtokossal, Lenszkijel, és megismerkedik Larinékkal, akiknek két fiatal lányuk van: Olga és Tatjana
- Olga Lenszkijé lesz, Tatjana pedig Anyeginbe szeret bele, amelyet meg is ír neki híres levelében. Ám a kiégett Anyegin visszautasítja Tatjánát, majd merő szeszélyből udvarolni kezd Olgának, ezért Lenszkij párbajra hívja
- Anyegin a párbajban megöli Lenszkijt, majd elutazik. Két év múlva egy moszkvai estélyen látjuk viszont. Most ő lobban lángra a már férjes Tatjana iránt, aki – bár még mindig szereti – nem lesz hűtlen férjéhez

Műfaja, jelentősége

- Az Anyegin műfaja **verses regény**. Regényszerű vonása, hogy egy emberi sorsot állít a középpontba és korrajzot ad. A lírához köti a verses forma (Anyegin-strófa), valamint a történetet megszakító reflexiók nagy száma, amelyek a korra és a megírás módjára utalnak
- Utóbbi eljárást Byron Don Juanjától vette át a szerző, csakúgy mint a címszereplő számos vonását. Anyegin is kiégett, életunt figura. Vágyik azonban az értelmes cselekvésre, de erre a kor társadalma nem ad lehetőséget. **Új hőstípust teremt vele Puskin: a felesleges emberét**. Ezt folytatja majd Lermontov Korunk hőse (Pecsorin) és Goncsarov az Oblomovja
- Az Anyegin többszólamú, nyitott mű. Számos témát és hangnemet ötvöz egységbe a pátosztól az iróniáig. Összefoglalja a romantikát, s utat nyit a realizmushoz